

1982

L

1125

7
CHRISTOPHORI TIMOTHEI SEIDELII

COMMENTATIO

DE

INHABITATIONE SPIRITVS SANCTI

RESVSCITATIONIS CORPORIS FIDE-

LIVM FVNDAMENTO,

ET

OPERE SPIRITVS SANCTI IN RESVSCITATIONE

FIDELIVM PERFICIENDO.

HELMSTADII,
EX OFFICINA SHCNORRIANA
MDCCXXXVI.

CHRISTOPHORI FRIEDRICH SEIBEL
COMMISSARIUS

UNIVERSITÄT HALLE
RESERVATIONEN

822 1725

UNIVERSITÄT HALLE
BIBLIOTHEK

corpora *fidelium* in cineres redacta,
 ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ vi meriti Christi
 ad vitam reuocanda esse, ipse Ser-
 uator noster diuinæ suæ vocis o-
 raculo cauet, Joh. XI. 25. inquiens:
 ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ. ὁ πι-
 στεύων εἰς ἐμὲ, κἀν ἀποθάνῃ, ζήσεται.
 Nec etiam illi a vero aberrant, qui
impiorum quoque resurrectionem

ex λόγῳ Christi pro hominibus præstito, deriuarunt, in-
 ter quos inprimis piæ memoriæ in hac Academia est The-
 ologus HENRICVS BOETHIVS (a), in quem FRIDERI-
 CVS BALDVINVS censorium (b) opus suscepit. Distin-

A 2

guen-

(a) V. HENR. BOETHII tractatum peculiarem de resurrectione impio-
 rum, & eiusd. breuem pericopen, 1614 edit.

(b) In censura quaestio. de resurrectione impiorum contra Boe-
 thium.

guenda videlicet sunt, ea, quae toti generi humano per Christum paranda erant, ut ad fidem & aliquando ad vitam aeternam peruenire possent, ad quae vocatio vniuersalis omnium gentium & resurrectio ex mortuis pertinent: ab iis, quae credentibus per meritum Christi fide adprehensum ipso actu conferenda sunt, in quorum numerum resurrectio ad vitam aeternam referenda est. Eodem igitur iure, quo vocationem vniuersalem merito Christi tribuimus: eodem etiam, virtute huius meriti, impios resurrecturos esse, citra omnem iniuriam, citra errorem pronuntiare possumus. Licet vero credentes meritum Seruatoris vnicam illam & omnibus numeris absolutam causam meritoriam restitutionis corporis sui agnoscant, & huic tamquam immobilis ἐλπίδος τῆς ἀποκειμένης ἐν τοῖς ὀυρανοῖς suae fundamento innitantur: insuper tamen sacrae paginae aliam adhuc corporis fidelium ex morte reuocandi causam constituunt, vt eo maiori fideles πληρωφάρως imbuant de hoc fidei christianae articulo, qui, quod IOACHIMVS noster HILDEBRANDVS ὁ μακαρίτης recte censet, (a) est Christianorum in aduersis fiducia, spes Israelis, columna ecclesiae, thesaurus bonae spei, radix τῆς ἀγαθοσεργίας, & pietatis vniuersae σῖλος καὶ ἐδραίωμα, solatium denique morientium. Et haec quidem causa est *Inhabitatio Spiritus sancti in fidelibus*. De hac enim Diuus PAVLVS, qui in eo totus est, vt nobis spem ἀναστάσεως & vitae melioris & nitidioris ostentaret, in Epist. Paulli ad Romanos C.VIII. comm.vndecimo, verbis omnem aestimationem excedentibus vtitur: Ἐι δὲ τὸ πνεῦμα τῶν ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τοῦ ἐνοικῶντος αὐτῶν πνεύματος ἐν ὑμῖν. Quae B.LVTHERSVS ita vertit: So nun der Geist des/ der IESum von den Todten auferwecket hat / in euch wohnet: so wird auch derselbige / der IESum von den Todten auferwecket hat / eure sterbliche Leiber lebendig machen / um des willen / daß

(a) In Theolog. dogmatica, p. m. 195.

daß sein Geist in euch wohnet. Quum itaque, *Commilito-
nes carissimi*, officii mei ratio efflagitet, vt ad piam festi
Spiritus sancti celebrationem vos excitarem: ex hoc diuino
oraculo, *Inhabitationem Spiritus sancti in fidelibus, funda-
mentum resuscitandorum aliquando eorum corporum esse*, vobis
proponam. Et hoc equidem opus eo maiori animi alacri-
tate adgredior; cum hanc materiam tanti momenti, tam
plenam solatii, tam ad studium pietatis facientem, a quo-
dam Ecclesiae nostrae Doctorum e re pertractatam esse,
non inuenerim. Prius, quam ad ipsam verborum Apo-
stoli considerationem nos recipimus, res nobis cum illis
conficienda erit, quos verba Apostoli in sensum alienum
trahere conspiciamus. Sunt etenim nonnulli, qui verba
haecce Apostoli interpretando explanarunt, existimantes,
quod Paulo in hoc loco de *vita spirituali* in hominibus
producenda, sermo sit. Ita praeter PISCATOREM (a)
TOSSANVM (b) & ROBERTVM GELLVM (c), IOHAN-

A 3

NES

(a) V. Ioh. Piscatoris *Analyses logicae theologicae ad plerosque
S. Codicis libros*, praefertim N. Testamenti ad h. l.

(b) V. Tossani *Biblia* ad h. l.

(c) V. Roberti Gelli überlebene Brocken, ex versio. german. Ber-
leburg. 1724. ed. p. 149. Nachdem der Apostel im siebenden Capitel
den Zustand eines Menschen, der noch unter dem Gesetz stehet, beschrie-
ben hatte, (welches einige sehr übel verstehen und erbärmlich mißbrau-
chen, gleich als ob es eine Beschreibung eines ganz vollkommen wie-
dergeborenen Menschen wäre, da doch weder Christi noch seines Gei-
stes durch den ganzen Disput, vom 2ten bis zum 25ten Vers nicht
einmahl gedacht wird:) so beschreibet Er nunmehr im achten Capitel
den Zustand derer, welche unter der Gnade Christi sind; in welchen
keine Berurtheilung ist, als die nicht nach dem Fleische wandeln, son-
dern nach dem Geiste. In diesen wüthet der Geist der Gnade Leben
und Frieden im inwendigen Menschen, daß sie erkennen mögen, ob
sie Christum und seinen Geist in Ihnen haben oder nicht. Derjenige
Leib, in welchem die Sünde lebet, regieret und herschet, ist todt,
weil die Sünde in demselben todt ist. Der Geist aber lebet darinnen,
weil die Gerechtigkeit durch Gottes Gnade angenommen ist, und dar-

NES MARCKIVS (a), & Venerabilis LÖSCHERVS (b), alii quoque complures sentiunt. Verum, de vita corporis fidelium expectanda, Apostolum in his verbis agere, ante pedes est, si ipsas, quibus Paullus vitur, *loquendi formulas*, si *scopum*, quem sibi praefixum habuit, apud animum cogitauerimus. *Idioma* paullinum nos fati confirmat, quod Apostolus de negotio olim peragendo agat, dum dicit, *ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν*. Si de *vita gratiae* Apostolus verba facere voluisset, praeteritum ipsi adhibendum, atque dicendum fuisset, in credentibus nullum esse *κατάστημα*, quia Spiritus Sanctus ipsos inhabitans, eos *εζωοποίησε*, spiritualiter *resuscitauerit*, & mortalia eorum corpora *uiuificauerit*, ut instrumenta sint prompta, ad actus deo in Christo gratos peragendos, adhibenda. Eadem ratione, qua Apostolus Ephesus cogitationem de viuificatione eorum spirituali subiicit, in Epistola ad Ephes. Cap. II. comm. 5. *ὄντας ὑμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ*, & comm. 6. *καὶ συνήγαγε καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ*. Eodem modo, quo Colossensibus resurrectionem eorum spiritualem ad animum reuocat, in Epistola ad Colossenses Cap. II. comm. 13. *καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας ἐν τοῖς παραπτώμασι - συνεζωοποίησε σὺν αὐτῷ*. Sed Apóstolus ad illos verba facit, qui iam vita spirituali donati erant. Vbi enim Spiritus sanctus hominem inhabitat, ibi viuificatio non peragenda, sed peracta est. Nam Spiritus sanctus domicilium suum in iis habet, quos ex morte reuocauit, & in quibus vitam spiritualem operatus est. Satis igitur liquet, quod Apóstolus in his verbis, de re vitam spiritualem & inhabitationem Spiritus sancti post longum demum interuallum subsequutura, loquatur, & hinc dicit *ζωοποιήσει*. Ex parte haec

innen lebet, und also den Todten oder in Adam verbliebenen Leib aufwecket, oder lebendig machet.

(a) In exercitiis. textualibus. p. 384.

(b) In den Evangelischen Begehren. item Begehren. p. 164.

haec iam B. IACOBO WELLERO (a) obseruata sunt. Quae ex ipsis loquendi formulis a Paulo adhibitis colligimus, magis adhuc conspicua euadent: Si ad *scapum*, quem vir sanctus in his verbis intendit, cogitationes nostras applicauerimus. Quid Apostolus in integro hoc capite velit, ex primo & secundo eius commate diiudicandum est. Ex antecedentibus axioma sequens colligit; & ulterius probandum proponit: *Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἠλευθέρωσε με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Nihil ergo nunc condemnationis est iis, qui in Christo Iesu, non secundum carnem ambulant, sed secundum spiritum. Nam Lex Spiritus vitae in Christo Iesu me liberauit a lege peccati & mortis.* Incumbebat itaque Apostolo, vt probatam daret libertatem fidelium a lege peccati & mortis. Probat vir diuinus, credentes in Christum ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, ἀπὸ ἑτέρου νόμου ἐν τοῖς μέλεσι (τῶν ἀνθρώπων) ἀντισηρατεύμενου τῷ νόμῳ τῆς νόσος Rom. VII. 23. exemptos esse. Testimonium adhibet, ipsum fidelium statum, qui οὐκ εἰσὶν ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι. v. 9. Jam vero altera quaestio cum magna difficultate coniuncta exoriebatur: an credentes in Christum,
a lege

(a) In adnotationibus in Epistolam ad Romanos, ad h. l. Quidam τὸ ζωοποιήσει referunt ad renouationem naturae corruptae, seu viuificationem spiritualem. Verum in graeco est futurum ζωοποιήσει. At renouatio non consequitur demum post longius temporis interuallum Spiritus sancti inhabitationem, sed immediate cum Spiritus sancti inhabitatione gratiosa est coniuncta. Melius, si cum B. Gerharo & aliis orthodoxis de ipsa resuscitatione & viuificatione ad vitam aeternam intelligamus, quasi Apostolus diceret, ius resurgendi consequitur, non ex sola vnione hypostatica, quae Christo soli propria est, quia propria virtute resurrexit, sed etiam ex gratia iustificante, per quam Spiritus sanctus inhabitat in nobis; ac proinde sicut Christus resurrexit, ita, qui ab ipso Spiritum sanctum accipiunt, corpora viuientia habent, quae perire nullo modo possunt.

a lege etiam *mortis* immunes sint. Huic enim obstabat quotidiana experientia, qua credentes etiam in Christum, rebus humanis eripi, negari haud poterat. Paulus itaque alteram etiam, quam probandam sibi sumferat, veritatem adfirmat, & πιστεύοντας ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ θανάτου liberatos esse, altius deducit. Commate itaque decimo in genere credentes certos atque confirmatos reddit, ipsis, licet propter peccatum naturae debitum reddere teneantur, Spiritum tamen sanctum testimonium perhibere, quod corpora morti obnoxia aliquando ad vitam restau-randa sint. Hoc enim sensu verba comm. 10. (εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν δι' ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα, ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. Si igitur Christus in vobis, corpus quidem mortuum propter peccatum, Spiritus vero vita, propter Justitiam) cum L' ENFANTIO & BEAUSOBRIO (a) accipere consultissimum ducimus, in quam etiam sententiam felicissimum sacrarum paginarum interpretem MATTHIAM FLACIVM inclinare, videmus. Haec igitur nunc ulterius explicat Apostolus, in verbis, quorum interpretationem suscepimus dum dicit: *Si vero Spiritus eius, qui Jesum resuscitavit ex mortuis, habitat in vobis: is, qui resuscitavit Christum ex mortuis, vivificabit etiam mortua corpora vestra, propter inhabitantem suum spiritum in vobis.* Et sic ex ipsa scopi apostolici consideratione in aprico erit, Apostolo mentem non esse, de resuscitatione Spirituali haec agere, sed de corporis restitutione ipsi sermonem esse (b).
Neque

- (a) Dans le nouveau testament ad h.l. L'esprit est vie, c'est à dire, auteur de vie. Les Verses suivans confirment cette explication. On peut aussi l'entendre simplement de ce, que l'Esprit lui est une assurance d' immortalité. Conferez. 1. Cor. XV. 45. Ephes. I. 13. 14. IV. 30.
- (b) In glossa super Nov. Testamentum, p. m. 708. Post definitionem spiritualium, iam pergit etiam alias eorum condiciones ac sortem indicare, atque hic docet, quatenus aut vivere aut mori debeant. Rectissime potius dicere, quod concludens praecedentia, redeat ad principalem propositionem, quod iustificatis

ritus bene obseruat, ad Ebraeorum loquendi formulas, sibi maxime familiares, illis quoque, ad quos scribebat, ex magna parte haud ignotas, mentem suam adplicasse, quis dubitabit? Certum igitur est, Apostolum, *corpus* fidelium propter inhabitationem Spiritus sancti vitae restituendum esse, statuere.

Connectit Apostolus haec verba cum *antecedentibus*, per particulas ei δὲ, si vero, ad quas καὶ se se refert. Εὐ δὲ ἐνὶ καὶ ζωοποιῆσαι. Harum particularum compositio, vel *conditionem*, sub qua res quaedam expectanda est Matth. VI. 1. vel certissimum rei *eventum*, propter *paſſionem* inter partes sancitam Joh. XIII. 32. vel *consequentiam* unius rei ex alia Joh. XIV. 7. vel ea, quae *dignitati* atque meritis cuiusdam respondent, Joh. XIII. 7. vel necessarium nexum, qui *causam* & *effectum* intercedit, Matth. XII. 7. X. 25. denotat. Per istarum itaque particularum coniunctionem Apostolus declarat: quod *inhabitatione* Spiritus sancti in fidelibus sit lex atque *conditio*, sub qua fideles de resurrectione corporis sui ad aeternam gloriam, spem sibi concipere possint; quod sanctissimae Triados personae inter se *conuenerint*, de reuocatione corporis ad vitam, illorum, quorum corpora in his terris Spiritus sancti domicilium fuerunt; quod a doctrina de Inhabitatione Spiritus sancti, ad doctrinam de corpore fidelibus restituendo, necessaria sit *consequentia*; quod *Maiestati* inhabitantis πνεύματος, & *dignitati* eorum, qui eius habitaculum fuerunt, resuscitatio corporis eorum demortui respondeat; quod inhabitatio Spiritus sancti *caussa* sit resurrectionis σώματος τῶν νεκρῶν τοῦ Θεοῦ, & hic *effectus* ex hac causa indubitato sperandus sit. Vt multa paucis complectamur: Apostolus vult dicere: Inhabitationem Spiritus sancti in credentibus, esse *fundamentum* resurrectionis corporis eorum aliquando sperandae, quemadmodum iam ante nos, perspicacissimus τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἐξηγητής, FRANCISCVS IVLIVS LÜTKENS (a) pronuntiauit. Iam vero ipsam

ver-

(a) In der ausführlichen Erklärung des achten Capitels des Briefes Pauli an die Römer, p. m. 259. Noch ist zu merken, daß diese

verborum D. Apostoli considerationem vt adgrediamur, res postulat. Ad duo capitula, singula de iis dicenda reuocabimus, primo loco argumenta Paullina inuestigantes, quibus inhabitationem Spiritus S. fundamentum resuscitandi corporis fidelium esse, vir & uos comprobat: posteriori, quale opus Apostolus Spiritui sancto in resuscitatione corporis fidelium praestandum censet?

Primum argumentum, quo Apostolus corpus fidelium propter τὴν ἐνοίκησιν τοῦ ἁγίου πνεύματος resuscitandum esse confirmat, exinde desumit, quod fideles inhabitans, sicut Spiritus, τὸ πνεῦμα. Spiritus sanctus in sacris literis τὸ πνεῦμα dicitur, partim ad indicandam veram ipsius DEITATEM. Cum enim πνεῦμα ὁ Θεός sit Joh. IV. 24. cum DEVS in essentia sua sit Spiritus, utique Spiritus sanctus, qui τὸ πνεῦμα est, est ὁ Θεός. Partim, ad designandum characterem Spiritus sancti hypostaticum, qui est, quod per Spirationem a Patre & Filio ab aeterno procedat, & propter quem non Patris solum, sed Filii quoque πνεῦμα in antecedentibus atque consequentibus, (vt recte monet IOHANNES COCCHEIUS, (a) Apo-

B 2

sto-

Einwohnung des heiligen Geistes eben dieselbe erforderliche Eigenschaft sey, welche da seyn muß, wenn der Mensch will lebendig gemacht werden vor Gott zur Herrlichkeit. Sie ist das Fundament, darauf sich dieses gründet, daß Gott der Vater auch bereit ist der Glaubigen sterbliche Leiber völlig lebendig machen wird. Davon spricht der Text, so nun: Er saet aus dem Triebe Gottes, ist das bey euch, daß Gottes Geist in euch wohnet, so ist euch das gewiß und ausgemacht, Gott der Vater wird auch eure noch sterbliche Leiber lebendig machen. Er sagt nicht, es ist möglich, daß es geschehe, oder ungewiß, daß es geschehen werde. Nein, er redet als von einer Sache, die ohnfelbar geschehen wird, Er wird lebendig machen. Es ist aber hierbei nicht aus der Acht zu lassen, daß denn vermöge des Gegenseitiges, derselbe von dem Vater zu seiner Zeit nicht werde lebendig gemacht, und ins ewige Leben eingeführt werden, in welchem der heilige Geist nicht gewohnet hat.

(a) In Commentar. in Epist. ad Romanos, p. m. 405. Ne intelligamus, Paulum in tota hac Pericope, quando loquitur de Spiritu, quem carni opponit, & Spiritum DEI ac Christi nominat, locutum esse de Spiritu mortuos uiuificante?

stolo dicitur. *Partim* ad innuendam proprietatem Spiritus sancti, quae est vitam largiri, mouere, agitare, alacritatem adferre. Rom. VIII. 14. 10. Ezechiel. XXXVII. 5. 9. Apostolus itaque vult dicere: Considerate maiestatem illius, qui domicilium suum in vobis collocauit. Is est τὸ πνεῦμα, verus DEVS cum Patre ac Filio, a quibus ab aeterno procedit, persona vere diuina; is est τὸ πνεῦμα, qui non solum vitam in se ipso habet, & vita est, sed omnibus atque singulis, quae a DEO producenda erant, vitam communicauit, is, cuius naturae conuenit, mortua viuificare; is, cuius praesentia mortem fugat, corruptionem abigit. Iste igitur Spiritus, cum animam atque corpus vestrum cum voluptate frequenter: minime fieri poterit, vt corpora vestra morti obnoxia maneant, sed ad vitam potius reuocanda erunt. Et sic ipsa personae, fideles inhabitantis, consideratio nos certiores reddit de corporis nostri restitutione, & inhabitatio Spiritus sancti huius fundamentum est. Quae enim ad spem obtinendae vitae τῆς αἰωνίου grauiora esse possunt credentibus, quam haec, quod τὸ πνεῦμα Spiritus omnia viuificans, sedem suam in ipsis ceperit? Certissime, hoc posito, an resurrectio corporis futura sit, suspensa mente expectandum non est. Nulla nos dubitatio tenet, quod praesentis ecclesiae Doctores eandem fidem cordibus suis insitam fuisse profiteri vulerint, cum in *Symbolo Niceno* Spiritum sanctum Dominum dicunt ζωοποιῦντα. IOHANNES COCCIVS, (a)

(quod

(a) In summa Theologiae ex Scripturis repetita, p. m. 193. In ipso initio, mentio fit Spiritus DEI, qui incubauerit aquis h. e. toti massae aquae & terrae, Gen. 1. 2. nempe ad eas fouendum, & eas foecundas faciendum, & ad producendum ex illis, quae deinceps ex his producta sunt. Quod non tantum eo fine dicitur, vt statim initio moneremur, DEVM habere Spiritum confortem naturae, voluntatis, potentiae, operationis, sed multo magis eo fine, vt intelligeremus, eum, qui datur credentibus munere Christi, esse eum, qui condidit coelum & terram, & nominatim continerit, fouerit, foecundum fecerit id, quod creatum est, vt hominibus commoda sedes esset. Atque adeo

(quod non sine animi nostri voluptate legimus,) verba Moſis, quibus Genef. I. 2. pronuntiat, Spiritum DEI aquis in prima huius vniuerſi productione incubaſſe; ingens credentibus ſolatum praebere, ſtatuit. Et quid non credentes *θητὰ* ſua *σώματα* confiderantes, conſolationi ac fomento doloris locum dabunt, perpendentes, quod domicilium ſint τῷ πνεύματι, cuius praefentia mortem non admittit?

Secundum argumentum, quo inhabitationem Spiritus ſancti fundamentum reſuscitandi piorum corporis eſſe, Paullus docet, exinde petit: quod Spiritus illius in *ipſis* habitet, qui *Jeſum ex mortuis reſuscitauit*. *Εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἁγίου ἔχει Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οὕτως ἐν ὑμῖν καὶ ζωοποιήσει*. Spiritus ſanctus, πνεῦμα illius, qui Jeſum reſuscitauit, ea de cauſa dicitur, quia per Spiritum ſanctum ea manifeſtanda erant, quae per reſurrectionem Chriſti ex mortuis DEVS Pater declarauerat. Teſtatus nempe erat Pater, *ἀναστήσας Ἰησοῦν*, redemptionem hominum, peccatorumque expiationem per Chriſtum peractam, Iuſtitiae diuinæ ſatiſfactum, credentes in Chriſtum a reatu culpae & poenae peccatorum liberatos, vitam & incorruptibilitatem adquiſitam eſſe. Iam igitur tempus illud in oeconomia gratiae ſapientiffimi DEI deſtinatum aderat, quo Spiritus ſanctus mittendus erat, vt Jeſum ex mortuis reſuscitatum & glorificatum, toti, qua patet, orbi manifeſtaret, & propenſionem voluntatis diuinæ de remittendis propter Chriſtum peccatis, & hominibus ad vitam Spiritualem, tum aeternam perducendis atque admit-tendis, palam faceret. Spiritus itaque illius, qui Chriſtum a mortuis reuocauerat, per Euangelium docet, quod ſententia de tribunali diuino iuſtiffime pronuntiat, per

B 3 quam

creationem habitabilis & conditionem hominis eſſe effectum eius *φρονήματος*, ſtudij Rom. VIII. 26. 27. quod pii ſentiunt in ſuis precibus & ſuſpiriis. Indidemque animaduertimus, eum ſpiritum, qui nobis datur in paracletum, eſſe quoque hominis & omnium rerum conditorem.

quam omnes homines mortis rei sint, abrogata, quod morti facultas nocendi credentibus adempta, ipsisque propter Christum vita quoque corporis conferenda sit. Hic est ille, dicit Paullus, Spiritus, cuius vos estis domicilium. Iste per Christum vitam vobis comparatam esse, testificatur. Iste per Christum vitam vobis comparatam esse, auctor est. Iste, Patrem, qui Christum resuscitavit, vitam credentibus in Christum conferre velle, vos certiores reddidit. Si igitur iste Spiritus in vobis est, resurrectio corporis vestri extra omnem dubitationem posita est. Et ita se se res habet. Cui enim scrupulus vel tenuissimus refidere poterit de restitutione corporis sui, qui sibi praesentem sentit Spiritum DEI, Christum e sepulcro producentem, qui sententiam vitae, tot testimoniis, tot iuramentis publicantem; qui victoriam credentibus de morte reportandam tam firmiter promittentem; qui testem diuinum, omni exceptione maiorem, sibi quae arctissimo vinculo iunctum, de corporis sui resurrectione habet? Digna sunt, ut cum hisce conferantur, quae IOHANNES COCCIVS (a) ad haec verba commentatus est.

Diuis

(a) In commentar. in Epistolam ad Romanos, pag. 406. Apostolus non tantum hoc dicit, sed etiam demonstrat - quia is Spiritus, qui in nobis habitat, est Spiritus eius, qui Christum excitavit ex mortuis: qui nobis dedit Spiritum, ut, quia Christus est resuscitatus, iudicatus & condemnatus peccato, quemadmodum Christum resuscitando eum absoluit a reatu peccati nostri, ita & nos faceret participes iustitiae per Christum partae. DEO patri attribuitur resuscitatio Christi, ut iudici absolventi vadem a debito, & eum iustificanti. Et operum *ἀνεκδότων* Tom. II. p. 130. Causa appropriationis est Oeconomia negotii salutis nostrae, quia Pater resuscitavit Filium, ut sponsorem, pactus cum ipso de vita & regno, si satisfaceret pro Ecclesia. Scilicet hoc ipso attestans, illi pacto satisfactum esse, & nobis vitam esse acquisitam ac paratam. Igitur propter nostram consolationem & ad certitudinem spei nostrae dicit S. Paulus, Spiritum, qui habitat in nobis, esse Spiritum eius, qui excitavit Christum ex mortuis. Hinc fluit, Spiritum sanctum donatum nobis esse, argumen-

Diuus Apostolus *Inhabitationem Spiritus sancti fundamentum esse resurrectionis corporis sperandae, tertio ex eo probat: quia Spiritus credentes inhabitans, est Spiritus eius, qui Christum ex mortuis resuscitauit.* *Εὐ δὲ τὸ πνεῦμα - ὁ ἐγείρας τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσεται.* Seruatorem nostrum Χριστὸν dici, quia per Spiritum sanctum ad officium suum mediatorum unctus est, seu quia dona Spiritualia ipsi qua humanam naturam sine mensura collata sunt; ex Scriptura sacra satis constat. Haec vero unctio Christi, resurrectionem corporis sanctissimi Seruatoris etiam postulabat. Ex hac Christus in statu exinanitionis constitutus, spem sibi concipiebat, quam Psalmo decimo sexto, commate nono & decimo sequentibus verbis exprimit: Caro mea habitabit in confidentia, non deseres animam meam in inferno, nec permittes *קדשך* sanctum tuum (*ἁγιον*) (qui eum in finem oleo laetitiae perfusus erat, vt studiosissimum esset in voluntate tua exsequenda Psalm. XLV. 8.) videre corruptionem. Act. II. 27. XIII. 34. *Spiritus itaque sanctus πνεῦμα illius, qui Christum resuscitauit,* non sine singulari emphasi ideo adpellatur, quia tum animam tum corpus Christi, qui vsu attributorum diuinorum *ἐνεργημάτων* se se abdicauerat, dotibus suis singularibus ad perficiendum opus redemptionis, repleuerat, & per hocce opus corporis Christi resuscitandi causa exstiterat. Apostolus itaque haec vult: DEVS Pater Χριστὸν ad vitam reuocauit, illum, qui per Spiritum sanctum unctus erat. Jam vero Spiritus illius, qui Χριστὸν resuscitauit, sedem suam in vobis etiam habet. Inde Spiritus vos quoque gratia sua perungit: vos quoque donis eius donati atque ornati estis. Et sic ille, qui Χριστὸν resuscitauit, *διὰ τὰ vestra σώματα* etiam viuificabit. Perस्पexit iam isthaec acutissimus Theologus GEORGIUS MYLIVS, (a) & AEGIDIUS quoque HVNNIVS (b)

in

tum & pignus indubitabile nostrae Iustificationis, siue quod Christus pro nobis perfecte satisfecerit, & illa satisfactio nobis donata sit.

(a) In explicatione Epist. ad Romanos Ienae 1595. edit. p. m. 285.

in hanc sententiam inclinat. Et qualis argumentatio pro restitutione corporis nostri maiorem vim habet, quam ea, quae iis innixa est, quae *Xριστός*, capiti nostro contigerunt? Et qualis conclusio aequior esse potest hac: Si Christi corpus a DEO resuscitari debuit, quod a Spiritu sancto unctum & inhabitatum fuit; corpus etiam fidelium viuificandum est, quia per Spiritum sanctum unctum est, ipsiusque fuit domicilium?

Resurrectionem corporis fidelium ex inhabitatione Spiritus sancti deriuandam esse: Paullus quarto ex ipsa inhabitationis τὸν ἀρχαῖον πνεύματος forma deponit, in-
 quiens: Si vero Spiritus eius, qui Jesum ex mortuis resuscitauit, *οὐκ ἐν ὑμῖν, habitat in uobis*. Inhabitationem in credentibus, quae alias omnibus diuinæ Trinitatis personis communis est, specialiorem quadam ratione Spiritui sancto in sacris literis tribui, satis notum est. Quia de causa hoc fiat: ex oeconomia gratiae diuinæ cognoscimus. Ex quo enim seruator noster credentibus precio sanguinis sui ius illud atque priuilegium in-
 aequi-

Ne animae soli ex spiritali vita bene esse, suspicetur aliquis, etiam corpori eandem felicitatem esse expectandam ostendit. Ratio collectionis in eo consistit, quod eadem in nobis causa sit beatæ resurrectionis, quae in Christo fuit, spiritus scilicet DEI. Atqui ab eadem causa, eundem expectandum esse effectum, praesupponit.

- (b) in Thesouro apostolico, a Feustkingio edito, p. m. 66. b. Certe quemadmodum pater virtute sua excitauit filium suum ex mortuis, solutis nimirum doloribus mortis; ita viuificabit mortalia uestra corpora, non tantum ex morte peccati ad vitam Iustitiae excitans, & in sanctitatis studio subinde confirmans; Verum & in nouissimo die corpora uestra mortalia ad vitam aeternam suscitabit, hinc adeo, quod eiusdem cum Christo Spiritus participatione, ut uanum corpus cum ipso coaluissis, membra illius facti; ita ut, cum caput resurrexit, membra quoque vinculo & unitate Spiritus resuscitato corpori coniuncta & inserta, suo tempore resurrectura sint.

aestimabile adquisiuit, vt templa Θεῶν ζῶντος esse possint, 1. Cor. IV. 19. 20; ex quo DEVS Pater credentes pro Templis suis declarauit, & Spiritum sanctum ad ea exaedificanda atque perficienda ἐξαιπέσειεν Galat. IV. 6: ex eo Spiritus sanctus in credentibus tamquam *Templo praeparando* domicilium habet, quod *praeparatum* vna cum Patre & Filio inhabitet. *Forma* igitur in habitationis Spiritus sancti in credentibus in eo consistit, quod Spiritus sanctus non solum secundum ipsam *essentiae* diuinac praesentiam iis adsit, sed etiam per gratiosam suam *operationem* donis suis ipsos exornet, & ad quaeuis DEO placentia peragenda idoneos reddat. Et haec gratiosa Spiritus sancti *operatio* non animam solum, sed etiam *corpus* credentium, singulaque eius membra concernit. Spiritus enim, in corpore quoque credentium domicilium suum habens, ipsos excitat παραστήσαι τὰ σώματα αὐτῶν θυσίαν ζῶσαν, ἀγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, Rom. XII. 1. Hicce Spiritus eos admonet, δοξάζειν τὸν Θεὸν ἐν τῇ σάρτει αὐτῶν. 1. Cor. VI. 20. admonet, τὰ μέλη αὐτῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνη εἰς ἀγιασμὸν Rom. VI. 19; is denique Spiritus per *operationem* suam in anima fidelium, membra simul corporis, instrumenta reddit promta & actiuosa ad actus DEO gratos edendos, ita, vt fructus inhabitantis Spiritus, qui sunt ἀγάπη, μακροθυμία, πραΰτης, ἐργατεία, Galat. V. 22. per actus externos se se exferant, & in iis conspicui sint. Hic Spiritus, qui in credentibus sedem suam fixit, operatur, vt ὀφθαλμοὶ καρμῶν sint ἀπλοῖ, Luc. XI. 34; vt sursum tendant ὅτιους χεῖρας 1. Tim. II. 8. vt λόγος σαπρὸς ἐν τῷ σώματι αὐτῶν non proueniat, ἀλλ' εἰ τις ἀγαθὸς πρὸς ὀκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα διὰ χάριτος ἀπέσται, ne contristentur Spiritum sanctum DEI Ephes. IV. 29. 30. vt τὸ ἐαυτῶν σκεῦος ἐν ἀγιασμῷ καὶ τιμῇ κτῆσαι σκιάται. 1. Thess. IV. 4. Si igitur Spiritus sanctus αἰκεῖ ἐν ὑμῶν, infert Apostolus etiam *in corpore vestro*; vtique DEVS resuscitabit τὰ θνητὰ ὑμῶν σώματα, ideo, quod Spiritus eius in vobis habitat. Et tunc profecto certa spes animum nostrum tenet de resurrectione mortalis nostri corporis, vbi

C

Spī-

Spiritum DEI habitaculum suum in eo eiusque membris habere, apud nos reuoluimus. Anne corpus credentium, Spiritui sancto arctissimo inhabitationis vinculo coniunctum, terrae reseruandum erit? Anne corpus credentium, non regali, sed diuina magnificentia ornatum, sine gloria relinquendum, & cadaueris instar proiciendum erit? Anne τὰ μέλη fidelium, quae tot eximia opera perpararunt, quae ad gloriam summi Numinis promouendam, tot cruciatibus exposita fuerunt, puluere & obliuione obruta iacebunt; & officia, quae deo praestiterunt, apud ipsum intermoritura sunt? Anne corpora, quae in hoc seculo vita gratiae donata sunt, in sequenti vita gloriae priuari poterunt? Potestne mors imperium exercere in ea σώματα, quae per Spiritum vitae viuificata sunt? Absit. Illa corpora, in quibus Spiritus sanctus habitauit, propter inhabitantem Spiritum vitae restituenda sunt. Recte omnino dicta sunt, quae IOANNES CALVINVS (a) hac de re protulit

(a) In Institutiōe christianae religionis Lausannae 1576. edit. fol. 247. a. Nos Spiritus DEI ad sperandam carnis nostrae resurrectionem in scriptura passim hortatur. Hac ratione Baptismus teste Paulo Coloss. II. II. sigillum nobis est futurae resurrectionis, nec minus sacra coena ad eius fiduciam nos inuitat, dum symbola spiritualis gratiae ore percipimus. Et certe, tota Pauli exhortatio, vt membra nostra exhibeamus arma in obedientiam insituae, frigeret, nisi accederet, quod postea subiungit Rom. VIII. II. Qui suscitauit Christum a mortuis, viuificabit & mortalia vestra corpora. Quid enim inuaret, applicare manus, pedes, oculos, & linguas in obsequium DEI, nisi fructus & mercedis essent participes? quod suis verbis aperte confirmat Paulus: corpus non scortationi, sed Domino, & Dominus corpori. I. Cor. VI. 13. XV. 19. Qui vero suscitauit Christum, & nos suscitabit per virtutem suam. Clariora sunt, quae sequuntur, ea esse templa Spiritus sancti & membra Christi. Interea videmus, vt resurrectionem cum castitate & sanctimonia coniungat, sicuti paulo post pretium redemptionis ad corpora extendit. Iam rationi consentaneum non esset, Pauli corpus, in quo stigmata Christi portauit, & in quo magnifice Christum glorificauit, orbari coronae pretio.

lit. Et forsitan verac pietatis studium melius procederet, si isthaec argumenta ad illud promouendum tanti facientia, maiori studio animis hominum inculcarentur.

Quintum argumentum, quo Paullus demonstrat, quod inhabitatio Spiritus sancti fundamentum resuscitandi corporis fidelium sit, desumptum est ab adiuncto ipsius inhabitationis, nempe illius perseverantia, quam Apostolus exprimit in verbis: δια τοῦ ἐνοικῶντος ἐν ὑμῖν πνεύματος αὐτοῦ. In Codicibus heic duplicem lectionem occurrere, cum quidam verba δια τοῦ ἐνοικῶντος πνεύματος αὐτοῦ, quidam vero δια τοῦ ἐνοικῶντος ἐν ὑμῖν πνεύματος legant, nos haud fugit. Sed de hac re parum solliciti erimus. Resurrectionem corporis credentium ex Inhabitatione Spiritus sancti promanare, constat, veram lectionem amplectaris. *Posterior* tamen ideo magis arridet, quod plurimis ex Patribus probata fuerit, id quod ipse IOANNES MILLIVS (a), & IOANNES ALBERTVS BENGELIVS (b), negare haud possunt, quamuis ad *priorem* lectionem retinendam procliuiores se ostendant. Accedit, quod ea, quam nos praeferimus, lectio, *si*lo scripturae sacrae, & *veritatibus* ab Apostolo proponendis *magis* conueniat, vt in *sequentibus* monebimus. Perseuerantiam inhabitationis Spiritus sancti in credentibus Apostolus per illud indicat, quod non tantum dicat, *κατέμνηθε ἐν ὑμῖν*, sed etiam porro *πνεῦμα τοῦ ἁγίου* dicat *ἐνοικῶν* in fidelibus. Verbum enim *ἐνοικῶ*, non tantum inhabitationem, sed etiam ipsius *continuatio-*nem, seu *ἐκέντη* perpetuam significat, vt CHRISTIANVS STOCKIVS (c) ex variis Scripturae S. locis recte obseruauit. Nec dicit Apostolus, DEVM credentibus corpora restituere velle, ideo, quod Spiritus sanctus in ipsis *ἐνοικῆσθε, habitauerit*: sed quia est *ἐνοικῶν*, quia *inhabitat* in illis.

C 2

His

(a) In Nouo Testamento graeco. ad h. l. p. m. 348.

(b) In Nouo Testamento graeco. ad h. l.

(c) *Εκέντη* per metaphoram tribuitur (i) Verbo Christi, ad des-

His enim declarat, credentes nullo temporis puncto vacuos fore a Spiritu sancti ἐνοικήσει, dum anima ipsorum spirabit. His declarat, quod vinculum, quo Spiritus sanctus & credentes propter inhabitationis gratiam iuncti sunt, nec per ipsam mortem dissecari possit, sed quod πνεῦμα τοῦ Θεοῦ etiam in morte sit ἐνοικούν in credentibus. Est utique Spiritus sanctus fideles ἐνοικούν, quando ex his tenebris in lucem illam eorum anima excedit, & corpus in pulverem resoluitur, ratione veritatis suae, qua fideles, mortalis huius vitae finem facientes, de refuscitando eorum corpore certitudine diuina certiores reddit, & corpus ipsorum in aeterna vita ipsius ζωὴν atque σωματὴν fore. Haec enim citra dubium iam THEOPHYLACTVS, (a) in ho-

g. andum assiduam eius studium, piamque eius meditationem, tam publice, quam priuatim instituendam, adeoque frequentem ipsius tractationem, ut multis verbis praedicetur. Coloss. III. 16.

(2) Fidei seu religioni Christianae, quae in Timothei matre & anima habitasse dicitur, ad designandam *stabilem eius inhabitationem* ac *permanfionem* 2. Tim. I. 5. Per Ἀσθησικὸν ἄδελφον tribuitur DEO, quod in piis tamquam in domo sua habitat, suamque gratiosam praesentiam multis & variis modis conspicuam facit. 2. Cor. VI. 16. & Spiritui sancto, qui in piis habitare dicitur, ad designandam gratiosam eius praesentiam ac operationem, cum (α) non fit otiosus in fidelibus, sed operosus, largiaturque vires, ut doctrinam fidei non solum recipiant, sed contra mundi sapientiam, fatanaeque furorem constanter retineant. 2. Tim. I. 14. (β) sit ipsis certissima resurrectionis artha. Rom. VIII. II.

(a) In Commentar. in Epistolas Pauli, ex edit. Augustini Lindfelli, Londin. 1636. p. m. 76. οὐκ ἔπει τὸ ἐνοικῆσαι, ἀλλὰ τὸ ἐνοικεῖν, τὸ ἔχει τὸ τίλος κατοικίαν. Οὐ γὰρ ἀρκεῖται ὁ Θεὸς, ἵδῃν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν σοί, μὴ ἀργῆσαι σε εἰς τὸν νεκρῶν αὐτοῦ. ὥσπερ εἰν οὐκ ἔχεις τὸ πνεῦμα, ἀπολλὴ πλοῦτος, καὶ ἄνασσις. Nec dixit, qui inhabitavit, sed qui inhabitat, qui ad finem u. que permanet. Non enim suslinebit DEVS, vbi viderit spiritum suum in te, non introducere te in thalamum suum. Quemadmodum si non habueris Spiritum DEI, pereas necessum in aeternum, etiam si resurrexeris.

horum verborum contemplatione meditatus est. Sed adhuc maiora in iis reposita esse, maxime *emphatica* Paulli phrasis nobis suadet, & fidei *πληρωσίου* a virtute & gratia τοῦ πνεύματος expectare iubet. Sacrae paginae Spiritui sancto productionem hominum attribuunt. Sic Jobi xxxiii. 4. expresse dicitur: Sum a DEI spiritu creatus, & ab ipso vitam accepi. Fideles illius temporis in his verbis ad primam creationem respectum habuisse, IOHANNES CLERICVS (a) bene monuit. Persuasi enim erant, Spiritum sanctum in prima rerum omnium productione, omnes easque minimas particulas praeuidisse, ex quibus eorum corpus, post mille pluresue annos constituendum erat, ipsumque corporis illorum esse formatorem. Jobi x. 8. 9. 10. Qualem itaque verba D. Paulli animis nostris spem subiciunt? Hanc: quod Spiritus sanctus sit *ἐνοικοῦν τὸ σῶμα* fidelium, in cineres redactum, ita, vt omnes & singulae, licet hinc inde dispersae particulae ipsi per *omniscientiam* cognitae atque perspectae sint. Hanc, quod ne minima quidem eorum corporis portiuncula perire possit. Et equis nos vetabit, credere, fore, vt Spiritus sanctus *ἐνοικοῦν*, particulis omnibus corporis fidelium *peculiarari* sua praesentia *adsit*, earum curam gerat, & in huius seculi consummatione eas producturus sit? Sic enim corpora fidelium *cadavera* haud esse, experiemur. Sic verba Seruatoris nostri nobis clara erunt, dicentis, *ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καὶ ἀποθάνῃ, ζήσεται.* Joh. XI. 25. Neque vero haec ex inhabitati-

C 3 one

(a) In Commentar. in libros hagiographos V. T. p. m. 135. Sum a DEI Spiritu creatus, vt scimus omnes ex libris Hebraeorum adludit ad Genes. II. 7. & p. 43. ad vo. Manus tuae elaborarunt me, & circumquaque simul, quae habeo, fecerunt: Hoc est, interna & externa omnia simul fecerunt. Non est enim machina corporis animalium eiusmodi, vt particulatim fieri poterit. Totam simul & semel, ob connexum mirabilem partium, usumque, quem sibi inuicem praeslant, formata est, & veluti conflata, vt quae metallicis liquefactis & in typum concavum coniectis formantur; quod veteres vt Galenus & praesertim recentiores physici egregie demonstrarunt.

one Spiritus sperantes, fundamento *ἐπιβάτος* destituti sunt. Scimus eheu! corporis nostri machinam ideo dissolendam & destruendam esse, quia peccato originali contaminata est. Nouimus vero per DEI gratiam, per destructionem corporis nostri ipsam peccati radicem penitus funditusque eueriti. Qui enim mortuus est, testante Apostolo, iustificatus est a peccato. Rom. VI. 7. Anne itaque Spiritus sanctus dedignabitur praesentia sua ornare particulas corporis destructi fidelium, a peccato nunc plenarie iustificatas, vere sanctas, & ad vitam gloriosam facis praeparatas? Et anne Spiritus sanctus non erit *ἐνοικούν ἐν τῷ ἁγίῳ σώματι* eorum, qui vera in Christum fide hunc orbem reliquerunt. Theologis equidem nostris haec adeo trita non sunt. Judicamus tamen, B. SPENERI (a) mentem in hanc sententiam inclinasse, dum verborum Paullinorum breuiem interpretationem suscepit.

Et sic *Commilitones*, ex ipsis Apostoli verbis probauimus, inhabitationem Spiritus sancti in fidelibus fundamentum esse gloriosae resurrectionis corporis, quae ipsis tam firmiter expectanda est. Si vero ad ipsos inhabitationis Spiritus sancti in credentibus effectus animum nostrum adplicauerimus; sententiam diui Pauli atque

no-

(a) In der Nothwendigkeit und Nothlichkeit des thätigen Christenthums, p. 365. Wie die Gläubigen gleichwohl Tempel und Wohnungen des heil. Geistes allhier gewesen sind, so soll es demnachleins auch dahin kommen, daß eben solcher noch hier sterbliche Leib aufhöre sterblich, und mit Sünden besetzt zu seyn, und solle vollkommen lebendig werden an jenem Tage. Und wie könnte es anders seyn? Da er ihnen schon angefangen hat, das geistliche Leben zu geben, als noch die Sünde eine stete Ursache des Todes bey ihnen übrig gewesen ist, und sie an derselben immerfort zutribden gehabt haben, daß Er nicht vielmehr, nachdem nun die Sünde ganz getödtet, und derselben Wohnhaus, dieses natürliche Leben zerstöhret worden ist, auch so bald die Glieder wiederum erwecke zu jenem herrlichen Leben. Denn wo dieser Geist wohnet, kann er nicht anders als Leben wirken, und solches so viel völliiger, als weniger Hinderniß mehr vorhanden ist, die allein von der Sünde kommt.

nostram magis adhuc corroboratam deprehendemus. *Ob-
signationem fidelium* effectum inhabitationis Spiritus san-
cti, per quem vncti sunt, esse, Apostolus claris verbis per-
hibet 2. ad Corinthios Epistola, cap. I. v. 21. 22. dicens: *καὶ*
χρίσας ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ ὄψις τὸν ἀρ-
ραβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. Et ad Ephesios c.
IV. comm. 30. *καὶ μὴ λυπέτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ, ἐν*
ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. Quod per diem *ἀπο-*
λυτρώσεως, dies vltimi iudicii intelligendus sit, in quo cor-
pora resuscitabuntur, & toti homini perfectum gaudium
ac gloria consummata adiudicabuntur & conferentur, in
quo credentes plene liberi erunt, & omnibus hostibus tri-
umphatis, ipsa etiam morte, quae est vltimus hostis, aeter-
num gaudebunt & celebrabunt; & quod in *hunc diem ob-*
signari sit sigillo quasi confirmari in spe istius redemptio-
nis, vt certi simus de eo die, & redemptione in eo futura:
recte HERMANNVS ALEXANDER ROELLIVS (a) do-
cuit. Si igitur Spiritus sanctus, qui sedem suam in cre-
dentibus fixam habuit, ipsis inuictissimum & diuinum de
restitutione corporis sui testimonium perhibuit; si DEVS
Spiritus sanctum eum in finem in corda fidelium effudit,
vt sit ipsis pignus resurrectionis τοῦ σώματος, contra quam
ratio tot tantaque dubia mouere, scrupulosque iniicere
potest: satis manifestum est, τὴν ἀνάστασιν corporis fideli-
um ex inhabitatione Spiritus sancti fluere. Optime HV-
GO GROTIUS (b) obseruauit, Spiritum sanctum tamquam
par-

(a) in explicatione Epistolae ad Ephesios, P. II. p. m. 300. Hoc tri-
buitur Spiritui sancto, quatenus est ille arrhabo, per quem obfi-
gnamur. Obsignat nos Spiritus, quatenus fidem operatur, &
per fidem spem, & spei illius nobis communicat & suppeditat
certissima argumenta, quae sunt ipsa opera Spiritus, in primis
opus sanctificationis, sine quo fides est mortua. Quando ita DE-
VS nos signat, & sibi per sanctificationem consecrat, est, ac dicat:
hi mei sunt. Ies. XLIII. i. LXXVI. 18. 19.

(b) in Commentar. in Epist. ad Romanos p. m. 256. Sicuti Chri-
stum, quia in se habuit naturam illam diuinam, quae Johanni

partem pretii hic considerandum esse, ex quo credentes de collatione totius pretii spem concipere summo iure possint.

Inter *effectus* inhabitationis Spiritus sancti in credentibus Apostolus etiam refert *Intercessionem Spiritus sancti pro ipsis*, in Epistola ad Romanos, cap. VIII. comm. 26. τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα, καθὼς δεῖ, οὐκ ἴδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ὑμῶν σεναγμοῖς ἀλαλήτοις. Interpellationem hanc Spiritus sancti pro fidelibus, non tantum id inuoluere, vt ipse in cordibus fidelium suspiria excitet, & illos idoneos reddat, qui preces ad DEVM fundere possint; sed heic intercessionem actualem, seu preces, quas ipse Spiritus in fidelibus ad DEVM mittit, intelligendas esse: praeter multos ex nostris Theologis Venerandus Hamburgensium Senior FRIDERICVS WAGNERVS, & S. R. HENRICVS MEENIVS (a) admodum nuper confessi sunt, & hic solidissimis argumentis comprobauit. Quale vero tempus maiori iure dici potest illud, in quo nescimus, quomodo nobis precandum sit, quam illud, vbi anima nostra a iucundissimo hoc corporis domicilio separanda est? Quo temporis puncto magis indigemus eo, qui coram Patre nostri mentionem faciat, quam hoc? Ad intercessionem itaque Spiritus sancti, in corpore quoque fidelium sedem suam collocantis, id etiam referendum esse existimamus, & speramus pie, fore vt πνεῦμα Θεοῦ καὶ Χριστοῦ in ipso mortis seu separationis animae a corpore articulo, corpus fidelium curae summi Numinis commendet, qui illud conferuet, de particulis eius hinc inde dissipandis sollicitus

λόγος vocatur, alias etiam Spiritus, vt diximus ad Marc. XI. 8. ob id ipsum aequum non fuit, manere in morte, sed eum resuscitari oportuit: Ita etiam non patitur DEVS, in morte manere eos, quibus dedit Spiritum suum. Neque enim dat eum, vt auferat, sed vt arthabonem, id est partem pretii, vt fidem faciat, ipsum etiam pretium, id est, vitam aeternam sequuturam.

(a) In Tr. die Trostreiche Fürsprache des Heil. Geistes für die Gläubigen.

tus fit; illudque eo tempore, quod a sapientia eius destinatum est ad reuocandos ad vitam omnes homines, vitae restituit. Istae vero Spiritus sancti preces, corpus fidelium in ipsa morte DEO commendantis, utique ratae erunt apud DEVM. Et sic ex effectibus quoque inhabitationis Spiritus S. in fidelibus cognoscimus, illam fundamentum esse corporis fidelium resuscitandi.

Restat igitur, *Commilitones*, ut de ipso opere Spiritus S. in resuscitatione corporis fidelium perficiendo, praecunte D. Paulo, quaedam moneamus. De hoc Apostolus dicit: ζωοποιήσει τὰ θνητὰ ὑμῶν σώματα, διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος πνεύματος αὐτοῦ ἐν ὑμῖν. Lutherus haec verba vertit: Darum / daß sein Geist in euch wohnet: rectius tamen redduntur, per Spiritum suum in vobis inhabitantem, durch seinen Geist/ der in euch wohnet. Quod hic non sit distinctio causae efficientis & instrumentalis, ex iis praedicatis, quae Apostolus Spiritui sancto in antecedentibus & consequentibus tribuit, satis est manifestum. Neque tamen de nihilo est, quod Paullus dicat eum, qui Christum ex mortuis suscitauit, mortalia quoque corpora fidelium ad vitam reuocaturum esse per Spiritum suum ipsos inhabitantem. Ex his enim facile colligimus, Paullum cum Patri, tum Spiritui sancto negotium aliquod in resuscitatione corporis fidelium tribuere, nec illum etiam, quem DEVS ex mortuis suscitauit, heic praeterire velle. Theologi nostri heic se se ita expedire solent, ut dicant, per phrasin, quod *διὰ per filium & Spiritum sanctum* aliquod fiat, non intelligi, quod vel filius vel Spiritus sanctus non sit causa efficiens operationis cuiusdam, sed hoc modo fieri, ad ordinem inter personas sacrosanctae Trinitatis indicandum, ut praeter SALOMONEM GLASSIVM (a), IOHANNES

D

FRAN-

(a) In Philologia sacra, p. m. 1045. Cum *διὰ per filium* dicuntur omnia esse condita loh. I. 3. Ebr. I. 2. non in agendo *ἀνομοῦτως* sed personarum diuinarum duntaxat ordo hac vocula innuitur. Sic & בְּיְהוָה per Iehouam (*filium*) saluatorum se populum suum ait. Hof. I. 7.

FRANCISCVS RVDDVS (a) iudicat. Nobis autem, ma-
iora adhuc in hac caussa latere videntur. Respicit, vti no-
stra sententia fert, Apostolus ad illas operationes, quae in
negotio resurrectionis corporis fidelium, vnicuique DEI
tatis personae propriae, & in Oeconomia gratiae diuinae
fundatae sunt. Nimirum DEVS PATER, instante illa hora,
quam potentiae suae referuauit, vt omnes homines ex sepul-
cris suis producat: *declarabit*, se se velle, vt corpora fidelium
vitae restituantur, quia per meritum Christi iustificata & per
Spiritus S. sanctificata sint. DEVS FILIUS, quem Pater ex
mortuis suscitauit, a Patre *postulabit*, vt (eadem ratione, qua
ipsum a mortuis reuocauerat, postquam pro peccatis ho-
minum satisfecerat), corpora eorum quoque, qui in fide
ἐν Χριστῷ ex hac vita discesserunt, vitae restituat, quia per
meritum suum iustificata, & per Spiritum suum sanctifi-
cata sint. *Spiritus sanctus opus Viuificationis τῶν θνῆκῶν
σωμάτων perficiet.* Et sic quidem tota sacrosancta Trini-
tas resurrectionem corporis fidelium procurabit, quia,
vti THOMAS BURNETIUS (b) bene monet, hoc opus
omnium est maximum. Sed *Pater viuificabit per Spiritum
sanctum, & Filius etiam viuificabit per Spiritum san-
ctum*, quia iste est Spiritus Patris & Christi. Deus igitur,
quemadmodum IOHANNES COCCEIUS (c) haec verba
exquisitissime *παρὰ τοῦ Πάτρως, viuificabit τὰ θνῆκῶν* fidelium *σω-
μα-*

- (a) In Institutionibus Theologiae dogmaticae p. m. 335. Nec mo-
uere quemdam debet, quod per illum (*filium*) facta omnia
dicantur. - Quia filius aequae ac Spiritus sanctus a patre est, ideo
pater etiam per filium & Spiritum sanctum creat, quidquid
creat.
- (b) In Tr. de statu mortuorum & resurgentium, p. m. 169. Nec
miror, in resuscitandis mortuis quodammodo cooperari Patrem,
Filium & Spiritum sanctum. Est enim instar nouae creationis.
Ac proinde Apostolus proeminentem DEI potentiam, impen-
sam & quasi expromptam in hoc opere cum magna verborum
emphasis significat. Ephes. I. 19.
- (c) In Commentar. in Epistolam ad Romanos. p. m. 405.

ματα, διὰ τοῦ πνεύματος ἐνοικοῦντος, per Spiritum, hoc est, diuina omnipotentia & voluntate Spiritus, quem dedit arrhabonem & paracletum. Spiritus sanctus uiuificabit corpora nostra mortalia. Jam igitur nobis inuestigandum erit: Quomodo Spiritus sanctus corpora mortalia fidelium uiuificaturus sit? Hic omnia ad uerbum ζωοποιήσει redeunt. An uerbo huic illa emphasis innata sit, quod piorum resurrectionem ad uitam adfirmet, impiorum autem excludat, uti THEOPHYLACTVS (a) uult: iam non examinabimus. Nec etiam sententiae IACOBI WELLERI (b) subscribere possumus, existimantis, ζωοποιεῖν plus esse, quam ἐγείρειν, quia posterius uerbum etiam de impiorum, prius non nisi de fidelium sumatur resurrectione. Rectius idem esse ζωοποιήσει ac ἐγείρει, HUGO GROTIUS (c) obseruauit. In tactum tamen haud relinquemus, quare Apostolus de Patre Christum resuscitante dicat, ἐγείρει, de credentibus autem uiuificandis ζωοποιήσει. Nimirum, ἐγείρει peculiarem rationem significat, qua corpus Christi resuscitandum erat, ζωοποιήσει eam, qua fidelium σώματα ad uitam reuocanda erunt. Sanctissimum Seruatoris nostri corpus, quamuis uere fuerit mortuum atque exanimatum, morticinium tamen neuiquam factum est. DEVS enim permittere non poterat, τὸν ὄσον αὐτοῦ ἰδεῖν διαφθορὰν Actor.

D 2

II.27.

(a) In Commentar. in Epistolas Pauli, p. m. 76. Αναστήσονται μὲν γὰρ διὰ τὸ πνεῦμα μὴ ἔχοντες, ἀλλὰ εἰς πόλιν, διὰ δὲ τοῦ πνεύματος εἰς ζωὴν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀπόστολος οὐκ εἶπεν, ἀναστήσει τὸ σῶμα, ἀλλὰ ζωοποιήσει διὰ πνεύματος. Resurgent etenim & illi, quibus Spiritus DEI non fuerit, sed ad supplicium. Qui uero Spiritum habuerint, in uitam. Propterea non dixit Apostolus, resuscitabit corpus, sed uiuificabit, propter inhabitantem Spiritum.

(b) In Commentar. in Epist. ad Romanos, p. m. 465. Plus uero est ζωοποιήσει, quam ἐγείρει. Impii enim fuscitabuntur, sed non uiuificabuntur.

(c) In Adnotationibus in Nouum Testamentum, Tom. II. p. m. 256. Idem est, ζωοποιήσει καὶ ἐγείρει. Hoc sensu uerbum hoc habes Joh. V. 21. & supra IV. 17. 1. Cor. XV. 22. Galat. III. 21.

II. 27. Nec etiam vllum corporis eius os infractum erat. Corpus itaque Christi simpliciter resuscitandum erat. Sed corpora fidelium putredine corrupta, in cineres redacta, minutim conficta, in aeres dispersa sunt. Ad horum igitur restitutionem noua quaedam creatio, seu viuificatio requiritur. Et quid de hac nobis statuendum sit, nunc discipiemus. Viuificationem corporis fidelium, sine reuocatione illarum particularum atque partium, ex quibus illud in hac vita compositum fuit, fieri haud posse, res ipsa docet. Has itaque in extremi iudicii die per omnipotentiam diuinam iterum colligendas esse, ipsa sana ratio recte formata suadet, prouti HUGO GROTIUS, (a) & THOMAS BURNETIVS (b) optime tradiderunt.

Pri-

(a) In Tr. de veritate religionis christianaе. L. II. cap. 10. Cum inter plerosque Philosophos constet, rebus quantumque mutatis, manere materiam diuersarum specierum capacem: quis dicat, aut DEVM nescire, quibus in locis, etiam longissime distantibus, sint materiae istius, quae ad humanum corpus pertinuit, partes? aut deesse ei potentiam, qua eas reducat, atque recomponat, idemque faciat in suo uniuerso, quod in fornacibus aut vasis facere chymicos videmus, vt quae congenera sunt, quamuis disiecta, colligant?

(b) In religione medici, p. m. 272. Credo, cineres nostros dispersos passim & dissipatos recollectum iri; credo, post tam varias, tam longas peregrinationes, post tot tantasque per mineralia, per plantas, per animantia & elementa transmigrations, ad proprias iterum formas diuinæ vocis imperio reducendas iterum ad primænam & prædestinatam sui corporis figuram inflaurandam olim coituros. Cum iam mundus crearetur, in species suas digesta est indigesta illa mōles; idem cum peribit, in singula indiuidua dirigenda erit. Sicut autem in creatione distinctæ rerum omnium species in eadem massa confusæ latere, donec tandem congeriem illam in alias atque alias formas fecerisset diuinæ vocis foecunditas: sic olim putres illas reliquias ita per innumera formarum genera dispensas, vt, cui iam corpori debeantur, oblitæ videri possint, ad quasque suum indiuiduum, ad suam quasque figuram DEVS omnipotente voce,

Prima itaque operis Spiritus sancti in resurrectione corporis fidelium perficiendi actio, erit collectio omnium corporis particularum & ex iis noua corporis formatio. Quemadmodum enim sanctissimus DEI Spiritus in prima creatione huius vniuersi incubans aquis Gen. I. 2. vnicuique & minimae quoque creaturae ea addidit, quae ad esse eius necessaria erant: ita ille ipse Spiritus, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, corporibus etiam fidelium ea restituet, quae ad esse eorum pertinent. Tunc cadauer illorum tam longa putredine consumptum, in pristinum statum redibit. Reddet, iubente Spiritu, aqua, terra, aer, illas corporis particulas, quae per illas haecenus dispersae fuerant, & in illarum quasi custodia latitauerant. Formabit iterum Spiritus membra corporis fidelium, & totum corpus in pristina sua forma adparebit. Praestabit Spiritus DEI ea, quae per somnium Ezechieli manifestata erant. Ezech. xxxviii. 6. 7. 8.

Corpus fidelium quoad substantiam in resurrectione idem fore, quod in his terris fuit: sacrae literae non vno loco tradunt. Nouis tamen subinde qualitatibus illud instruendum esse, ex illarum testimonio non minus clarum est. Vt ex multis vnicum tantum in medium proferamus: Apostolus in Epistola priori ad Corinthios c. xv. v. 44. dicit: σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. An per Spiritualitatem corpori fidelium aliquando

D 3

die nouissimo enocabit. Tunc demum Adami foecunditas, tunc feminis eius adparabit contagio, in tot myriadas dilatata. Admirari saepe soleo artificialem illam Mercurii resurrectionem, qui, postquam in mille formas mortificatus fuerit, suam tamen iterum emergens, recipit, fitque idem ipsum, quod ante fuerat. Quod ergo in inferioribus istis ars humana potest, quae blasphemia est negare, id ipsum in praestantioribus posse omnipotentis dextram? Haec est mystica illa Philosophia, a qua nemo re vera doctus atheus discedit, quin potius visibilibus huius experimentis in dies proficiens, tandem vero nomine Theologus exit, nec per somnium tantum, vt Ezechiel, sed manifestos & visibiles resurrectionis typos vigilans intuetur.

do tribuendam, Ἀποθέσις quaedam intelligenda sit, quod
 HUGO GROTIUS (a) vult: de eo quidem plane dubita-
 mus, neque hoc ex oppositione corporis ψυχικῆ & πνευ-
 ματικῆ consequitur. Rectius illi ex nostris Theologis iu-
 dicant, (b) qui dicunt, corpus fidelium in resurrectione
 novis & Spiritualibus qualitatibus ac dotibus vestiendum
 fore, inter quas δόξαν seu claritatem, inuisibilitatem, agi-
 litatem referunt, & quibus SALOMON VAN TILL (c)
 inprimis maiorem aptitudinem ad cooperationem mentis
 adnumerat.

Alie-

- (a) In adnotationibus in Nouum Testam. P. II. p. m. 446. ad vo.
ἐγείσθαι σῶμα πνευματικόν. Habens in se vice animae Spiritum
 immutabilem, numquam abscissurum, conseruatorem & du-
 cem corporis, quem *Spiritum diuinam naturam* adpellat Pe-
 trus II. r. 4. Irenaeus v. 12. & dicitur Spiritus circumdans in-
 tus & foris hominem. Tale corpus בְּרֵס שׁוֹל חַיִּים dicitur
 Aquilae in libro supra literas. Huius Spiritus archabo est
 Spiritus, qui in hac vita christianis datur. Vide Irenaeum v. II. &
 Tertullianum de resurrectione carnis. Eum Spiritum Tatia-
 nus animae alam vocat.
- (b) v. IOH. GERHARDI LL. theologic. Tom. VIII. p. m. 417. Cor-
 pora piorum ad vitam resuscitatorum, non solum incorruptibi-
 lia & immortalia erunt, sed etiam (1) glorificata ac gloriosa,
 quia inenarrabili decore, splendore & gloria, adeoque diuino
 lumine, claritate & fulgore, velut pallio vestientur. (2) potentia,
 agilia, subtilia, quibus nec pondus nec grauitas obfistere pote-
 runt. (3) Spiritualia, non quidem ratione essentiae, erunt enim
 non πνεύματα, sed σώματα πνευματικά, ἰσχυροὶ erimus, non angeli,
 aequales, non iidem; sed ratione spiritualium qualitatum,
 non erunt amplius animalia corpora, cibi, potus, somni & a-
 liorum subsidiorum indiga, sed spiritualia, in quibus nulla carnis
 & spiritus lucta, sed quae imperio Spiritus perfecte subdita, quae
 plene a Spiritu sancto reguntur, quarum qualitatum exemplar
 in Christi ex mortuis resuscitati, & ad dextram DEI collocati
 corpore, cui nostrum ἀντικείμενον erit, nobis proponitur.
- (c) In Commentario in quatuor Paulli Epistolas, p. m. 104. Spi-
 rituale corpus opponitur animali. Quod proinde non ita acci-
 piendum est, ac si corpus mutandum foret in Spiritum. Ve-

Altera itaque actio, a Spiritu sancto in resurrectione corporis fidelium peragenda, erit clarificatio corporis denuo formati, & eius Spiritualibus dotibus ac qualitatibus instructio. Et haec actio eminentiam summam ζωοποίησεως τοῦ ἀγίου πνεύματος declarat. Non enim satis est, ut Spiritus sanctus corpora fidelium vitae restituat; sed illa ad vitam longe eminentiorem reuocanda sunt, ita, ut sint ἱσθόγγελοι.

Haec vero tertia Spiritus sancti actio in resurrectione corporis fidelium efficienda subsequetur, nempe coniunctio animae iam glorificatae, cum corpore & nunc glorificato, quod vinculum tum omnem voluptatem excedens, tum nunc indissolubile erit. Sed sufficientiam haec, de argumento tam iucundo dixisse.

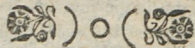
Ex his vero, *Commilitones*, facile colligere poteritis, quod omnem fortunam longe antecant fortunis suis, illi, in quibus sedem ac domicilium suum Spiritus sanctus collocavit; & quod tristior conditio ne cogitari quidem possit, quam eorum est, qui ἐνοικήσεως huius gratiosae se se expertes esse experiuntur. Quae excellentia, quae dignitas ei equiparanda est: esse *ναδὸν Θεοῦ ζῶντος*? Quae iucunditas cum ea comparari potest, qua credentes quotidie lumen, incitamenta, agitationem, solatium atque leuamen Spiritus S. in rebus etiam aduersis sentiunt; qua de veritate omnium religionis capitum fide diuina certiores redduntur; qua per Spiritum vitae, vitae spiritualis incrementa in dies capiunt; qua inenarrabili & omnibus irrogenitis inexperto gaudio saepius perfunduntur; qua de resurrectione corporis sui mortalis & futura aeterna beatitudine apud se ipsos triumphos celebrant; qua in ipso quoque mortis articulo, animo bono sunt & intrepido, plenique fiduciae, miseriae huius seculi vale dicunt vltimum? Quae vero miseria ei adsumilanda, qua impij in tanta donorum Spiritus sancti vbertate atque ad-

fluen-

rum denotat corporis maiorem aptitudinem ad cooperationem mentis: quatenus nutritione non indigens, longe alio modo viuet, & quot a corpore menti repraesentamina obiiiciuntur, nobiliori modo obiecta repraesentent.

fluentia, vacui remanent atque indotati; abominabiles atque detestandi sanctissimo DEO sunt; nullo urgentur diuinæ gratiæ stimulo; propter veritates religionis omnia tormenta superante ἀπορίῃ torquentur; ex rebus diuinis voluptatem capiunt nullam; de iis, quæ post hæc fata expectanda sunt, in dubio versantur, ita vt huc atque illuc animi eorum fluctuantes agitentur; in ipsa mortis hora animum abiiciunt, nullam Numinis gratiam, nullum Spiritus sancti solamen experiuntur; cum animi desperatione ex hac vita excedunt, per conscientiam suam conuicti, quod resurrectionis gloriosæ ad vitam æternam, societatem petere aliquando non possint? Quæ dico, cum hac miseria comparanda sunt? Iste Spiritus sanctus, o! *Ciues*, cuius festum hodie nobis sanctum est; de cuius virtute, donis, efficacia, lumine & maiestate, *externa* nostra *templa* hodie resonant atque plena sunt: iste, inquam, Spiritus hodie animam vestram, corpusque vestrum, vos totos sedem suam, domicilium suum constituere paratus est. Parate igitur animam vestram, vt eam occupare possit, per piæ meditationes, per preces ardentes, per castigationem cupiditatum atque adfectuum. Perornate ipsi corpus vestrum, omniaque eius membra per sobrietatem, continentiam, castitatem. Sic πνεῦμα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, in animam vestram atque corpus tamquam domum suam immigrabit, & præsentia atque operationibus suis vos replebit; imo iucunde & cum summa voluptate vos frequentabit. *Eis κακοτέχων* vero ψυχὴν οὐκ ἐπιτελεύσεται, οὐδὲ κατοικήσει ἐν σάματι κατὰ πρῶτον ἀμαρτίας. Queritis, quosnam fructus ex inhabitatione Spiritus sancti percipiemus? Vitam! Vitam! quid vita dulcius: quid exoptabilius? Vitam spiritualem! vitam quoque æternam atque beatam animæ & corporis! *Εἰ γὰρ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Χριστὸν ἐν νεκροῖς οἰκίῃ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας τὸν Χριστὸν ἐν νεκροῖς, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σάματα ὑμῶν, διὰ τοῦ ἐνοικούντος αὐτοῦ πνεύματος ἐν ὑμῖν.*

P.P. die 28. Maii. MDCCXLVI.

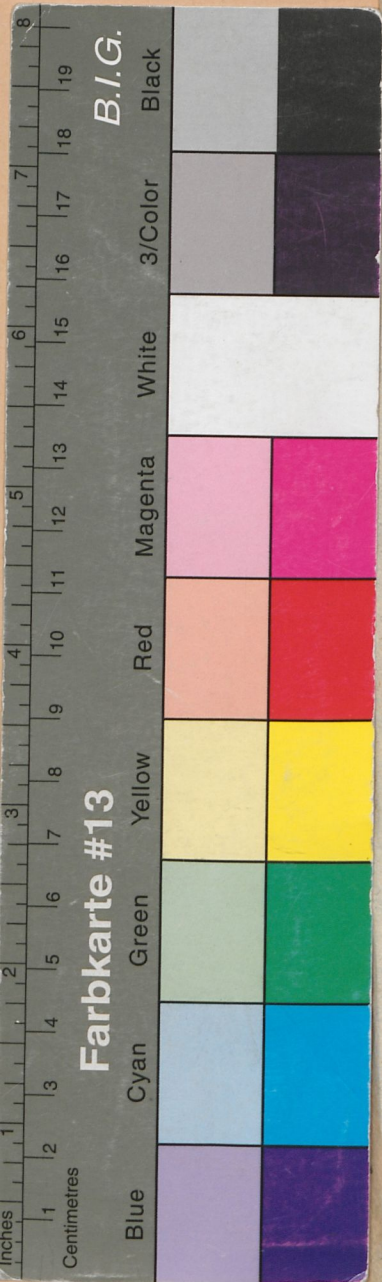
[39, Bd. 2, Bl. 133 r]

s at-
di-
nia
inis
fata
lluc
ora
Spi-
tio-
nui-
fo-
um
G-
vir-
fra
viri-
otos
Pa-
pias
cu-
um,
am,
am
bit,
mo
na-
σώ.
ex
m!
m!
or-
ē v
σώ.

8247725

● (X 2610634)

7

CHRISTOPHORI TIMOTHEI SEIDELII
COMMENTATIO
DE
INHABITATIONE SPIRITVS SANCTI
RESVSCITATIONIS CORPORIS FIDE-
LIVM FVNDAMENTO,
ET
OPERE SPIRITVS SANCTI IN RESVSCITATIONE
FIDELIVM PERFICIENDO.

HELMSTADII,
EX OFFICINA SHCNORRIANA
MDCCXXXVI.

